

Eduskunnan talousvaliokunta
tav@eduskunta.fi

ASIA

HE 209/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta

LAUSUNNON ANTAJA

Lassila & Tikanoja Oyj (jatkossa L&T)
Valimotie 27, 00380 Helsinki

YHTEYSHENKILÖ

Yhteiskuntasuhdejohtaja Jorma Mikkonen
Lassila & Tikanoja Oyj
osoite: Valimotie 27, 00380 Helsinki
Puhelin: +358 500 453 454, sähköposti: jorma.mikkonen@lassila-tikanoja.fi,

LAUSUNTO

1. SIDOSYKSIKKÖRAJAN PYSYVÄ NOSTO 10 %:iin

Hallituksen esityksen mukaan *sidosyksikkörajaa koskevan muutosehdotusten tavoitteena on laajentaa kunnallisten jätehuoltoyhtiöiden mahdollisuuksia tarjota jätehuollon palveluita markkinaehtoisesti ilman riskiä sidosyksikköaseman menettämisestä. Muutosehdotus sisältyy Sanna Marinin hallitusohjelman tavoitteeseen, jonka mukaan ”vahvistetaan Suomen roolia kiertotalouden edelläkävijänä”. Näin ollen kirjaus lähtee siitä oletuksesta, että nykyisen sidosyksikkörajan pysyminen on tärkeää kiertotalouden edistämisen kannalta.*

Hankintalain valmistelun yhteydessä on aikoinaan perusteellisesti selvitetty, että korkea ulosmyyntiraja haittaa markkinoiden toimintaa ja yritysten toimintaedellytyksiä. Nyt myös KKV on laatinut jätelakiesitystä varten taustaselvityksen, ja suosittaa, että ulosmyyntirajaa tarkastellaan osana laajempaa kokonaisuutta ja lähempänä vuotta 2030. Ennen kuin laajempi selvitys on tehty, ei ehdotuksia kuntayhtiöiden markkinaosuuksien kasvattamisesta ole perusteltua tehdä.

Nykyinen siirtymäsäännös on voimassa vuoden 2029 loppuun saakka. Aikaa tähän on yli 7 vuotta. Tarvetta kiireelliselle muutokselle ei ole. Sidosyksikkörajan muuttamisen tarvetta tulisi tarkastella vasta lähempänä tuota nykyisen siirtymäsäännöksen päättymistä, ja tarkastelussa tulisi huomioida kaikki siihen vaikuttavat seikat. Se, millainen toimintaympäristö jätehuollossa on vuosikymmenen lopussa, on lähes mahdotonta ennustaa. Myös hankintasääntelyyn voi tulla muutoksia EU-sääntelystä johtuen. Sen vuoksi tällaisia muutoksia ei tulisi etukäteen, ilman että niiden vaikutukset ovat tiedossa, tehdä.

KKV:n tekemässä selvityksessä, johon myös HE-luonnoksessa viitataan, nykyinen ulosmyynti on noin 13 miljoonaa euroa eli keskimäärin 2,8 % liikevaihdosta eli kaukana tuosta 10 % rajasta. HE-luonnoksessa todetaan, että vuoden 2021 jätelakimuutos kasvattaa jätelaitosten liikevaihtoa noin 50-80 miljoonalla eurolla, jolloin myös ulosmyynti nykyisäntelyn mukaan kasvaa 5-8 miljoonaa euroa. Tämä on merkittävä lisäys ulosmyyntimahdollisuuteen. HE-luonnoksessa myös todetaan, että suurin osa jätelaitoksista ei hyödynnä tätä ulosmyyntirajaa. Tästäkin näkökohdasta tarkasteltuna muutos on tarpeeton.

Huoli siitä, että jäteyhtiöillä olisi riski sidosyksikköaseman menettämisestä on aiheeton. KKV:n selvityksen mukaan vain viidellä 24:stä jäteyhtiöstä ulosmyyntiä on yli 5 prosenttia. Yhdelläkään ei ole yli 10 %:ia. Hankintalain mukaan sidosyksikkösääntelyä tarkastellaan sopimuksen tekemistä edeltävän 3 vuoden keskiarvona. Tuolloin esimerkiksi yhden yksittäisen vuoden ylitys, jos 3 vuoden keskiarvo jää alle tuon 10 %:n, ei aiheuta sidosyksikköaseman menetystä.

KKV:n tutkimuksesta myös selviää, että sidosyksikköaseman sääntelyllä ei voida merkittävästi vaikuttaa kiertotalouden edistämiseen. HE-luonnoksessa esitetyt oletukset lakimuutoksen tarpeellisuudesta kiertotalouden edistämiseksi ovat vailla perusteita. Yksityisten yritysten kierrätysaste on jo tällä hetkellä hyvä, ja kasvaa koko ajan, ja yritykset ovat panostaneet jätehuoltonsa kehittämiseen yksityisten jätealan toimijoiden kanssa. Kierrätyksen lisääminen on mahdollista ennen kaikkea tehostamalla syntypaikkalajittelua siten, että kierrätyskelpoiset jätteet saadaan eroteltua syntypaikalla muusta hyödyntämiseen, kuten polttoon, ohjautuvista jätteistä.

Esitetylle muutokselle ei ole mitään asiallista perustetta ja näemme sen enemmänkin ideologisena. Kunnallisten toimijoiden roolin kasvattaminen päinvastoin heikentää kiertotalouden toimintaedellytyksiä. Kun poltettavan sekajätteen määrä ja laatu heikkenee, kunnallisilla jäteyhtiöillä on tarve laajentaa toimintaansa yritysmarkkinoilla varmistaakseen polttolaitosten raaka-aineen saannin.

2. JÄTEHUOLLON JÄRJESTÄMINEN SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON SEKÄ PELASTUSTOIMEN UUDISTUKSEN YHTEYDESSÄ

Pidämme myös tätä muutosta tarpeettomana. Se lykkää jo aiemmin päätetyn muutoksen voimaantuloa 3 vuodella.

Hyvinvointialueista vajaa puolet järjestää suurimman osan jätehuollosta kilpailuttamalla jätteenkuljetukset itse tai yhdessä omistajansa kanssa. Nämä hyvinvointialueet ovat tehneet sopimuksen suoraan palveluntuottajan kanssa, ilman alueellista jätelaitosta välissä. Näin toimitaan, koska kuntien jäteyhtiöt eivät kykene tälläkään hetkellä vastaamaan terveyssektorin erityistarpeisiin.

Perusteluissa oli esitetty huoli siitä, että kunnan jätelaitokset joutuisivat maksamaan sopimussanktioita, mikäli hyvinvointialueet erotettaisiin kuntaurakasta. Tämä perustelu on virheellinen. Lähes kaikissa jätelaitosten tekemissä urakkasopimuksissa, ja myös parhaillaan kilpailutuksessa olevissa hankinnoissa, on maininta, että hankintahintaan voi vaatia tarkastusta, mikäli muutokset vaikuttavat työmäärään ja kokonaiskustannuksiin yli 10 %. Lisäksi isossa osassa urakkasopimuksista, ja uusissa tarjouspyynnöissä, on maininnat, että lainsäädännölliset muutokset, joista aiheutuu kuljetusten määrämuutoksia, eivät vaikuta yksikköhintoihin. Lisäksi niissä on maininta, että olemassa olevien tyhjennyspaikkojen poistuminen urakka-alueella ei myöskään oikeuta yksikköhintojen muutoksiin.

Vaikutuksen arvioinnissa hyvinvointialueiden jätemäärän on arvioitu olevan noin 1,5 % kunnan vastuulle kuuluvista jätteistä. Tuo määrä mahtuu hyvin urakkasopimuksessa sovittuun vaihteluväliin. Mikäli ei mahtuisi, kyseessä olisi lainsäädännöllinen muutos, joka ei vaikuta tyhjennyshintoihin eikä täten aiheuta sanktiomaksuja jätelaitokselle.

Perusteluissa on mainittu erilliskeräysvelvoitteiden laajeneminen bio- ja pakkausjätteiden osalta. Tähän voi todeta, että suuressa osassa hyvinvointialueiden kiinteistöitä bio- ja pakkausjätteet on jo lajiteltu erikseen jätehuoltomääräysten velvoittamina sellaisilta kiinteistöiltä, joissa niitä on syntynyt vähäistä määrää enemmän. Ainoastaan osassa Lappia ei jätehuoltomääräyksissä ole asetettu velvoitteita kiinteistökohtaiselle biojätteen keräykselle. Tarvetta kilpailuttaa biojätteiden kuljetus erikseen ei olisi kuin joissakin harvoissa, yksittäisissä tapauksissa.

Hyvinvointialueiden jätehuollon kilpailuttaminen ei vaadi yhtä pitkää aikaa kuin koko urakka-alueen kilpailutukset, koska kuljetukset olisi mahdollista hoitaa olemassa olevalla kalustolla eikä yksityiset yritykset tarvitsisi valmistautumisaikaa, joka kunnan kilpailutuksissa on kaluston saatavuudesta johtuen noin vuosi.

Yksityiset jätehuoltoyritykset ovat olleet tietoisia jätehuoltovastuun muuttumisesta jo vuodesta 2017 alkaen ja ovat varautuneet tarjoamaan palveluja hyvinvointialueelle siten, että palvelut ovat saatavissa luotettavasti ja ilman häiriöitä, nopeallakin aikataululla.

Vaikutusten arvioinnissa todetaan, että tarve siirtymäaikaan on käynyt ilmi vasta sote-lainsäädännön antamisen jälkeen. Tieto siitä, että jos/kun sote-alueet/maakunnat syntyvät, niiden jätehuolto ei ole enää kuntien vastuulla, on ollut tiedossa jo vuonna 2017. Tuolloin jätelain muutoksen (445/2018) esitöissä (HE 195/2017) todettiin yksiselitteisesti, että sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen toteutuessa kunnan sosiaali- ja terveystalouden palveluissa syntyvien jätteiden jätehuolto siirtyisi maakunnille, joiden tulisi jätteen haltijoina järjestää jätehuolto jätelain 28 §:n nojalla. Yksityiset jätehuoltoyritykset ovat tiedostaneet tämän, kuten osa hyvinvointialueistakin, ja ovat myös varautuneet tähän.

Siirtymäajan kytkeminen hyvinvointialueiden vuokrasopimuksiin ei ole tarkoituksenmukaista, sillä vain osa kiinteistöistä on kunnilta vuokrattavia. Jätehuolto tulisi hyvinvointialueilla kilpailuttaa kokonaisuutena mahdollisimman pian, ilman siirtymäaikoja.

Siirtymäaika on myös kohtuuttoman pitkä. Esimerkiksi pakkausten kiinteistökohtaisessa keräyksessä siirtymäaika annettiin vain 2 vuotta ja sen vaikutus yksityisten yritysten liikevaihtoon on huomattavasti suurempi kuin mitä hyvinvointialueiden siirtymisen merkitys olisi kunnallisille jätelaitoksille. Vuoden 2021 jätelain muutoksen seurauksena kunnille siirtyy noin 50-80 miljoonaa liikevaihtoa yksityiseltä sektorilta, kun taas hyvinvointialueiden liikevaihto, joka siis poistuisi jätelaitoksilta ilman tätä lakimuutosta, on noin 8-12 miljoonaa euroa.

Ehdotettu muutos on tarpeeton, koska kilpailutus on mahdollista tehdä lyhyellä aikavälillä ja palvelutarjontaa yksityisellä sektorilla on olemassa. Mikäli jouduttaisiin tilanteeseen, jossa hyvinvointialue ei ehtisi kilpailuttaa jätehuoltoaan ennen vuoden 2023 alkua, se voisi ostaa palvelut tilapäisesti jäteyhtiöiltä markkinaehtoisesti. Jos palveluntarjontaa yksityisellä sektorilla ei jollain hyvinvointialueella sattuisi olemaan, se voisi aina käyttää jätelain TSV-menettelyä, eli kunnan toissijaista jätehuoltovastuuta. Katkoksia jätehuoltoon ei siis olisi missään olosuhteissa tapauksessa tulossa.

Helsinki 09.11.2022

Lassila & Tikanoja Oyj

psta

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Jorma Mikkonen', is written over the printed name.

Jorma Mikkonen